
**▣ Майшабақтәрізді балықтарды
алуантүрлілігі, систематикаы,
сипаттамасы, таралуы,
маңызы**

Жоспар:

I. Кіріспе

Майшабақтәрізділер отряды - жалпы сипаттама.

II. Негізгі бөлім:

Майшабақтәрізділер систематикасы, биологиясы, экологиясы және таралу ерекшеліктері.

● III. Қорытынды

● Пайдаланған әдебиеттер тізімі.

Майшабақтәрізділер отряды - Clupeiformes

Осы кезде тіршілік ететін сүйекті балықтардын, ішіндегі өте қарапайым құрылысты, басқа балықтармен салыстырғанда бас сүйегі нашар сүйектенген және жүзу торсылдағы өмір бойы өңешпен байланысты болатын балықтардың тобы майшабақ тәрізділер. Қанат қауырсындары жұмсақ және бунақты болады. Қабыршағы циклоидты. Негізгі тұқымдастары: майшабақтар және лосось тәрізділер. (1)

● Систематикасы:

- 1 Тип - Cordata - Хордалылар
- 2 – Тип тармағы - Vertebrata - Омыртқалылар
- 3 – Отряд үсті - Teleostei - Сүйекті балықтар
- 4 – Отряд – Clupeiformes - Майшабақтәрізділер
- 1) Тұқымдас Clupeidae - Майшабақтектестер
- Туыс – Clupea harengus - Мұхит майшабағы
- 1 Түр – Clupeonella delicatula - Кәдімгі килька немесе тюлька
- 2 Түр – Caspialosa volgensis - Еділ майшабағы
- 3 Түр – Caspialosa caspia - Каспий қарынсауы

- 2 Туыс – Sardina - Сардиналар
- 1 Түр – Sardina pilchardus - Атлантика сардинасы
- 2 Түр – Sardinops sagax - Тынық мұхит сардинасы
- 2) Тұқымдасы – Engraulidae - Анчоустар
- 1 Түр Engraulis encrasicolus - Европа анчоусы (2)

Майшабақтар тұқымдасына (**Clupeidae**)

— негізінен теңіздерде тіршілік ететін балықтардың көптеген түрлері жатады, олардың кейбір түрлері көбею үшін өзендерге шығады. Біздің суларымызда көбінесе мына түрлері кездеседі. Мұхит майшабағы — **Ақ теңіз** бен **Баренцово** теңізінде, шығыста Жаңа жерге дейін және **Қиыр Шығыс** теңіздеріне дейін таралған. Бұл майшабақтар уылдырық шашу үшін үлкен үйір құрып теңіздердің жиегіне келеді.

Уылдырықтарын тайыз жерлерге шашады. Уылдырықтары ауыр, сондықтан су түбіне шөгіп, оның түбіндегі заттарға, көбінесе балдырларға бекінеді. Әрқайсысы **40** мыңнан **280** мыңға дейін уылдырық шашады. Скандинавияның оңтүстік батыс жағалауынан шыққан шабақтар атлантикалық ағыспен ағып, шығысқа келеді. Ересектері уылдырық шашып болған соң, **солтүстікке** ауысады. (1)

1- сурет

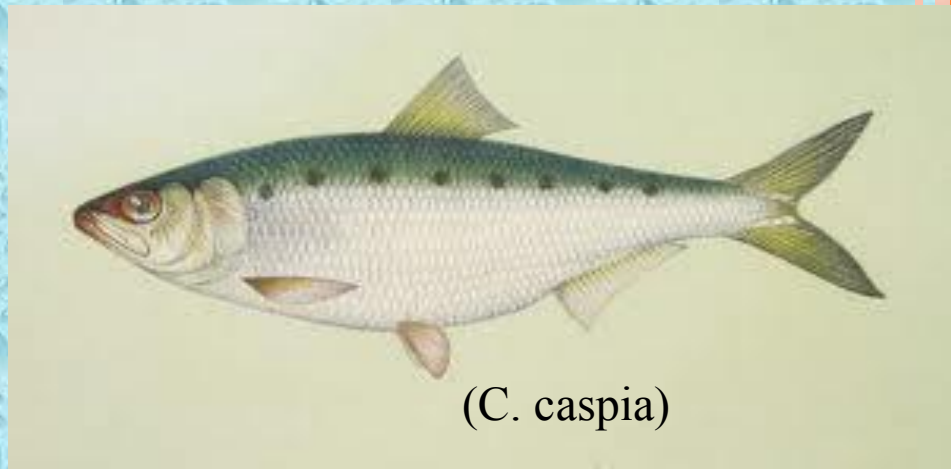
2 - сурет

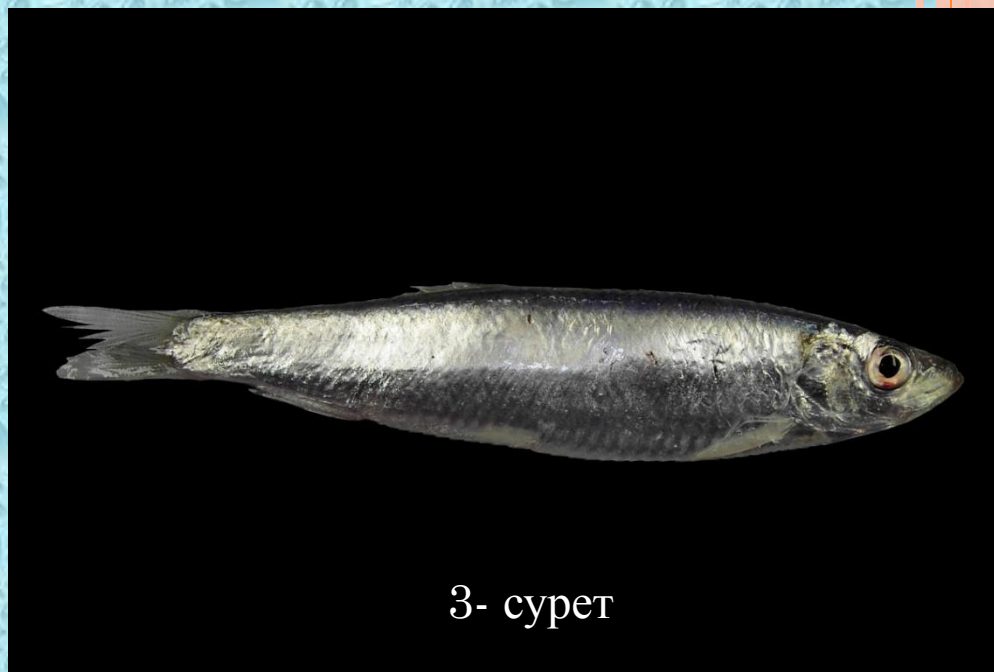
Майшабақтар — **Каспий** мен **Қара теңізде** өте көп болады. Бұл теңіздердегі майшабақтардың тіршілік ету тәсілі де түрлі-ше. Мысалы, **Еділ майшабағы** (*Caspialosa volgepsis*) және **қаражонды майшабақ** (*C. kessleri*) жыныс органдарының жетілу және семіру кезінде теңізде болады да, ал көбею үшін өзенге шығып, өзен бойымен бірнеше жүздеген километр жоғары көтеріледі. Қаражонды майшабақтардың көпшілігі уылдырық шашқан соң қырылып кетеді, ал Еділ майшабақтарының өлімі оған қарағанда азырақ болады. (1)

Алдыңғы екі түрден ерекше барлық өмірін теңізде өткізетін Қаспий пузанкасы (*C. caspia*) дейтін түрі бар. Бірақ бұл да мұхит майшабағы сияқты кең өрістейді (миграциялайды).

Қиыр Шығыс суларында, жоғарыда айтылған мұхит майша-бағынан басқа майшабақтарға жақын сардинка ивасы (*Sargdi-pors teiapozіісіз*) деген балық тіршілік етеді. Бұл кәдімгі теңіздік, кеңінен миграциялайтын, Советтік Приморья жағалауларына көктемде ерте келетін балық. Сардинкасы теңіз жағалауына қоректенуге келеді де, қысты теңіздің оңтүстігінде өткізеді. Балтық теңізі мен Қара теңізде килька (*Spratelta sprattus*), ал Қаспий теңізі мен Қара теңізде соған жақын тюлька (*Clupe-opella delcatila*) деген шабақтар тіршілік етеді. Бұл ұсақ шабақтар нағыз майшабақтарға туыстық жағынан жақын балықтар. (1)

(*C. caspia*)

3- сурет

(*Spratelta sprattus*),

Atlantic Herring
(*Clupea harengus*)

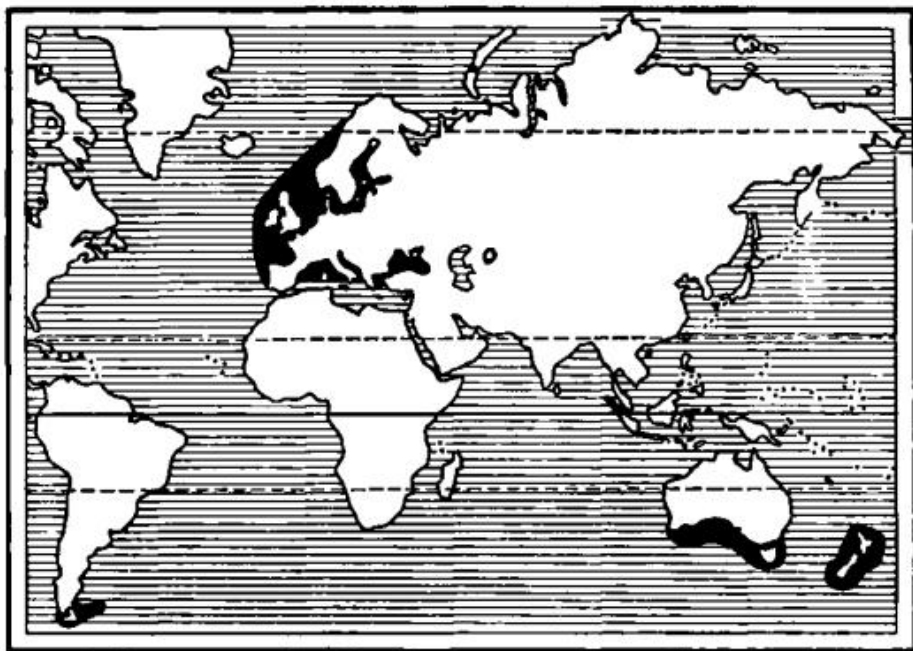
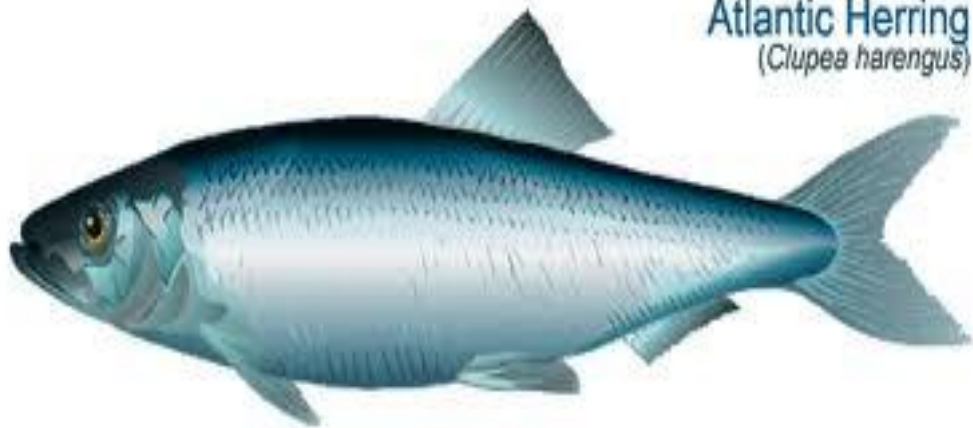

Рис. 60. Область распространения шпротов.

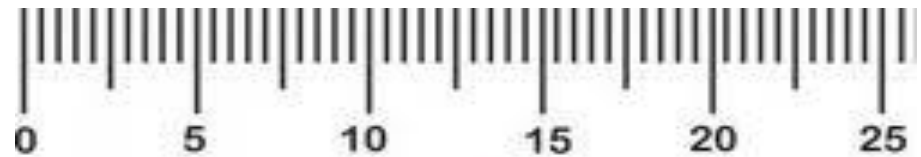
Майшабақ —

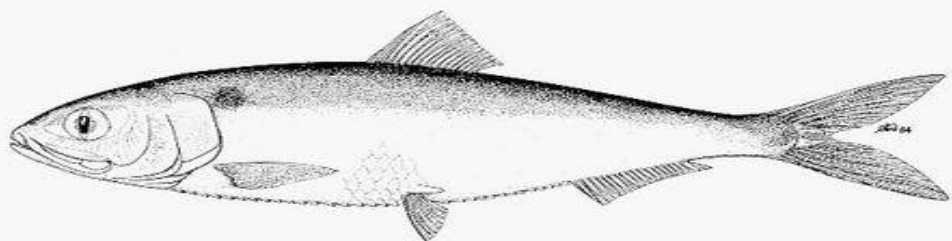
тұздап **консервіленген** сапасы жоғары әрі дәмді өнім беретін балықтар түріне жатады.

Майшабақ **етінің** құрамындағы майы **жыл** бойында өзгеріп отырады: күзге қарай балық семіріп, оның етіндегі майдың мөлшері 20-дан 30%-ға дейін жетеді, ал көктемде **уылдырық** шашарда не бары 4% болады. (1)

Мұхит майшабағының ұзындығы **50 см** – ге жетеді. **Атлантика** мен **Тынық** мұхиттардың субарктикалық және бореальдық суларында мекендейді. Уылдырығы ауыр, су түбіне түсіп, балдырларға немесе су асты заттарына жабысады. (2)

- **Кәдімгі килька**, немесе **тюлька Қара, Азов және Каспий** теңіздерінде мекендейді. Дене ұзындығы **9 см-бен** (Қара теңіз) **17 см-ге** (Каспий теңізі) дейін ауытқып отырады. Уылдырығын жағалауманы қайрандарға шашады. Уылдырығының саны 10 мыңнан 60 мыңға дейін өзгеріп отырады. (2)

FAO

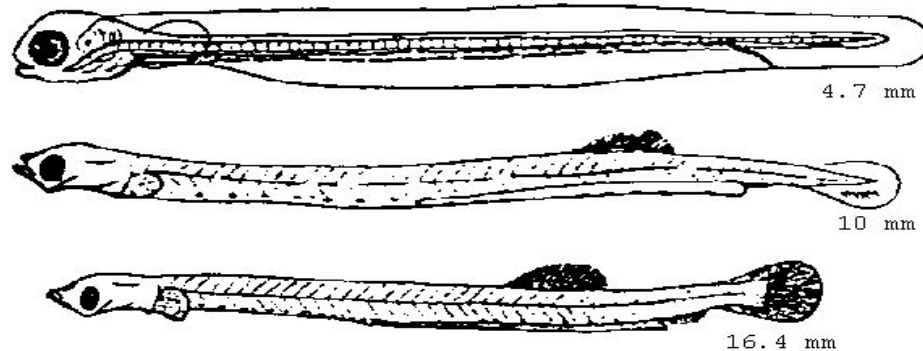

6-сурет

fishingural.ru

Еділ майшабағы – Каспий теңізінде мекендейді,
максималды ұзындығы 40 см, өткінші балық.
Уылдырығын мамыр және маусымда шашады.
Аталықтары 2 жасында, аналықтары 3 жасында
жыныстық жетіледі. (2)

Майшабак тәрізділердің түрлерінің көбеюі.

7 – сурет (1)

Кәсіптік маңызы

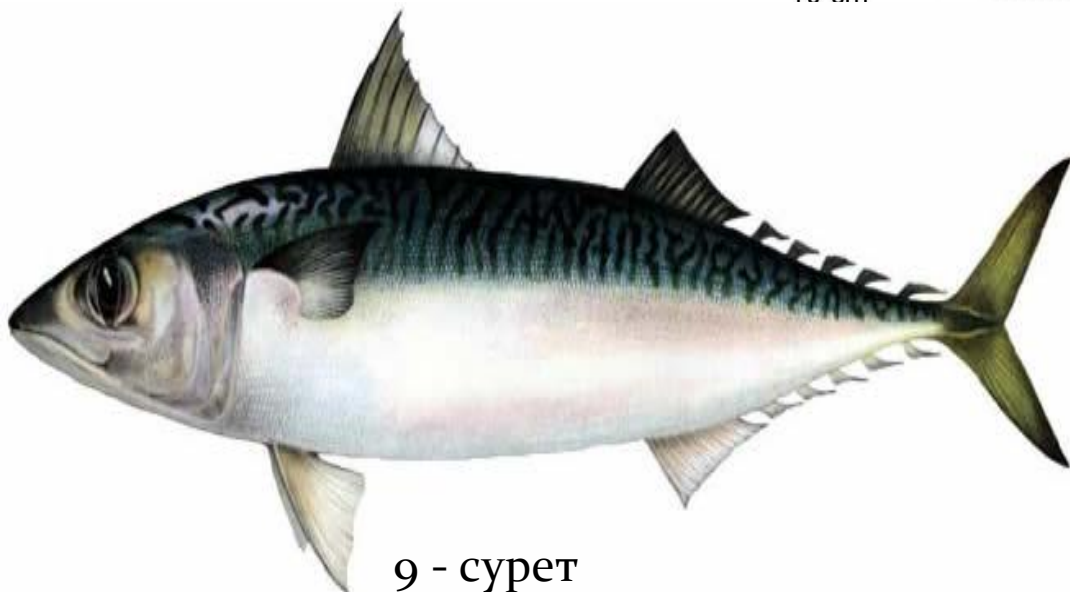

8-сурет (1)

10 cm

9 - сурет

- **Сардиналар** торсылдағының артқы бөлігінде саңылауының болмауымен сипатталады.

Атлантика сардинасы ұзындығы см, жағалаудан алыс емес жерде жайылып, сол жерде көбейеді. **Тынық мұхит сардинасы** тынық мұхитында мекендейді. Ұзындығы 25 см. (2)

Hamsi
Anchovy
Anchois commune
Sardelle

10 - сурет

Европа анчоусы
немесе хамса
Европаның
жағалауларын
шаятын суларда
мекендейді. Дене
ұзындығы 10 см –
ден (Азов хамсасы)
16 см-ге дейін
өзгеріп отырады.14
мыңдай уылдырық
шашады. (2)

Пайдаланған әдебиет

- 1) Майшабақ — Уикипедия, Қазақша Ашық Энциклопедия
- kk.wikipedia.org/wiki/Майшабақ,
- Майшабақ тәрізді балықтар қазақша реферат
referaty-v.kz/майшабақ-тәрізді-балықтар. Интернет желісі. www.google.kz (1)
- 2) Жануарлар алуан түрлілігі. Авторы: Дәуітбаева К.Ә. Есжанов. Б.Е. Сапарғалиева Н.С. Нұртазин С.Т.
« Дәуір баспасы»
- Алматы 2011 жыл. (2)

**Назарларыңыз
ға**

рахмет!!!

Px 13-02